яз: татар
зала 7 3ь
шкафъ
полка 4 № 2
Татар.
3-3703

نصيحت

اوچونچی

الوغلر وبيوكلر ايچون

[علم اخلاقدن طقوزنچی جزء]

اثر:

رضاالدين بن فخرالدين

اوفا — سنه ١٣٢٠

Инв. №

Оренбургъ, типографія М.-ф. Г. Каримова.

محمدفاتح كريموف مطبعه‌سی شهر اورنبورغده

982/106

Из фондов Российской национальной библиотеки

نصيحت

اوچونچی

الوغلر وبیوكلر ایچون

[علم اخلاقدن طقوزنچی جزء]

اثر :

رضاءالدین بن فخرالدین

اوفا

١٣٢٠ سنه

Инв. № 11515

Дозволено Цензурою С.-Петербургъ 30 Декабря 1902 г.
Типографія М.-Ф. КАРИМОВА, Оренбургъ 1903 г.

Из фондов Российской национальной библиотеки

نارماقلرمه نصیحت ایلمك ، وحال یتدکی مقدار یادکار قالدرمق، قصدیله اوشبو نصیحت کتابلرنی یازدم [١] اکرده باشقه‌لرده اوقورلر وفائده هم آلورلر ایسه ، بزم ایچون ایکی مرتبه فائده اوله‌چقدر . اوقوب عمل ایدنلرك جمله‌سنی جناب الله مسعود ودنیا هم آخرتده بختیار ایلسون !.

١

اولنمك ادبلری

١ — اولنمکدن مقصود ، طبیعی حاجتنی اوته‌مك ، ورسول اکرم افندمز صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك امتنی کوبایتمك ، دنیا سفرنده هر بر شادلق وآغرلقلرنی تحمل ایده‌چك بر ایبدش بولمق ، مالنی ووقتنی اسرافدن ، هم شریف دینمزنی ضعیفلندرمه‌کدن صاقلامق ، اولدیغندن بیك یاش ایکن اولنمه‌گز ، وقتی یتدکندن صوك وقتکزنی اوزدرمه‌گز ، بلکه طبیعت کوچلمکینه کوره ، لازم وقتنده اولنکز .

٢ — ایزگی خاتون ، دنیا نرکاکنده اك قوتلی برناپانچ ؛ اوصال خاتون آدم اوغلی ایچون الوغ بر بلادر . شونك ایچون آلنه‌چق خاتونلرنی ، کرك بای وکرك فقیر اولسون حرمتلی عائله‌لردن ازله‌گز ، راست سوزلی ویخشی کوکللیلرنی تابارغه طرشوگز ، بونك ایچون خاتونلر ، باش قندالر ، سوزینه آلدانمای ، بلکه اوز کوکل وعقلگز ایله کوزل فکر ایله‌گز .

٣ — ارکه وارمق اولدیغکزده ، ار اوله‌چق کمیسه‌نك آقچه‌سندن الك خلقنی ؛ قبیله‌سندن مقدم دیننی ، کوزللکندن الك هنرنی صورکز ، واوزگزه تیگدش اولانلرنی اختیار ایله‌گز .

---

[١] برنچی نصیحت بالالر ایچون ، ایکنچی نصیحت یالکز قز بالالر ایچون یازلمشیدی . کاسکم واع حدیث شریفی اوزون اوله‌رق بخاری شریفده مذکوردر . ج ٦ ص ١٥٢.

Из фондов Российской национальной библиотеки

نصیحت اوچونجی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

نصیحت ایتمگه، عقل اهللری « بن گوزل خلقلی بر آدم » دیمك معناسنی؛ اوشنداق کتاب ورساله یازمغه ده « بو شیلرنی یالکز بن گنه بیلورم » دیمك کبی بر معنا ویرسه‌لر ایدی، نصیحت سویله‌مك وکتاب یازمق دگل، آغزمدن بر حرف چقارماز، وقلم ایله کاغدی قولمه اولسون طوتماز ایدم.

لکن نصیحت سویلمه گه وکتاب یازمغه عقل اهللری طرفندن بویله معنالر ویرلمیور. بلکه بونلر، اوستده اولان بورچلری توشرمك، آزمی کوبمی بر فائده‌لی شینی صوکره یادکار قالدرمقدن عبارتدر.

بر آتا کندیسی نه قدر گنهکار اولسه‌ده اولور، بونك سببندن بالالرینه نصیحت ویرمك بورچی اوستوندن توشماز. وبر عائله باشلغی، نه قدر کوچیلك ایله مبتلا اولسه‌ده اولور، کندیسنی وذمه سینه امانت ایدلن عائله سنی تربیه ایلمك وظیفه سندن خلاص ومحروم طورماز. « هر برگز کوته‌چیسز، وهر برگز کتولرگز حقنده جواب ویره‌چکسز » مضموننده اولان: « کلکم راع وکلکم مسئول عن رعیته » قول شریفی، هر کیم ایچون برابر اولان بر حکمدر.

اوشبو سبب ایچون، تربیه سی اوستومه امانت ایدلن عائله مه وبونکله برابر کندیمه؛ اوشنداق بالالرم وقیامت کونینه قدر کله‌چك

Из фондов Российской Национальной библиотеки

كركك يخشى وكركك يمان اولسه‌كزده، يالكز سزلارى رضا ايدر ايچون يارادلمش مخلوقلر، ديه حساب ايلمه‌كز.

٨ — هر نه قدر عائله باشلغى اولور ايسه‌كزده، خلقسزلق ايتدكلارى وقتده صبر ايله‌كز، وهر وقت آنلره اوزكزى مهربانلى كوستركز، آنلره آچو وكوچ ايله دكل، شفقت ايله غالب كلكز.

٩ — خاتونلرك يالانچى، حيله‌كار، مكرلى اولمقلرينك باش سببى ارلردر. آنلرك خلقلرنى بوزوچى وچن آدملكدن چقاروچى كينه ارلردر. شونك ايچون خاتونلركزى تربيه ايتمه‌دككز حالده، آنلرى يالانچى، مكرلى وفلان ديه سويلمه‌كز، بلكه الك اللك اوزكز يخشى اولكز وصوكره خاتونلره يخشى تربيه وبركز، خاتونلركز هيچ شبهه‌سز يخشى اولورلر. ارلر بوزوق اولمازسه‌لر ايدى، خاتونلر، فرشته‌لر كبى يخشى اولورلر ايدى.

٣

خاتون ادبلرى

١٠ — ارلركزك خصوصا خانه ايچنده اولان خدمتلرنى كوزل وراحتلك اوزرنده ايله‌كز. امرلرينه اطاعتلى اولكز. طيمش نرسه‌لرندن يراق طوركز، چتق يوز ايله قارشو اولمه‌كز. اندءشه‌اى اوپكه‌لب يورمه‌كز، يوق بار نرسه ايچون موكرمه‌كز واكراشمه‌كز، قارشو سوز قايتارمه‌كز، خاطرنى قالدررلق اش اشلمه‌كز. آنك رخصتندن باشقه اوندن چقمه‌كز.

١١ — حيالى، ادبلى، عفيف اولكز، ارلركزه كوزل معامله ايله‌كز،

Из фондов Российской национальной библиотеки

٤ — كوركام تركلك محبته ، محبت‌ده طبيعت برلگینه باغلی اولدیغی ایچون ، تركلك ایبدشلرگز ایله طبیعتلرگزده موافقت اولمه‌سینه دقت ایدکز . یعنی هر نه قدر مشكل اولور ایسه‌ده طبیعتلرکزده برلك اولان کیمسه‌لری ناباغه طرشوکز [١] .

٢

ار ادبلری

٥ — خاتونلرکز ، قایغو وشادلق وقتلرنده ایبدشلرکز ، دنیا تركلکنده یولداشلرکز ، اولدیغندن آنلری اخلاص کوکل ایله سوکز . اورنلرك راحتی گل وساچك ، یا که هر تورلی زینتلر ایله دگل ، بلکه ایزگی خاتون ایله اولور ، بو نی ایسه کوزل بیلوکز .

٦ — خاتونلرکزه ، دنیا ودین کرکلرنی اوکره‌تکز ، طوغری یول اوزرنده یورمکلرینه هر وقت یاردم ایدکز ، عقللرنی ودینلرنی کامللندرمك وسلامت طوتمق ایچون طرشوکز ، آنلره شفقتلی وآچق یوز ایله اولکز ، آنلرك اخلاص ومحبتلرینه قارشو خیانت ایلمه‌کز ، حرمتلرنی تلف ایتمه‌کز ، حدیث شریفلر بیوردیغنچه معامله‌ده اولکز .

٧ — آشانمق وایچرمکده ، کیوم صالم کبی شیلرده معروف اوزرنده ، حقلرنی یرینه کتورکز ، کوچلری یتمازلك خدمتلر ایله کوچلمه‌کز ، ظلم ایتمه‌کز ، قول کوتارمه‌کز [٢] ، آنلرنی کنیزاکار ، یا که

---

[١] عصرمزده اولان بر طبیب کندی اثری اولان بر رساله‌سنده طبیعت جهتنچه تمام خلاف اولان کیمسه ایله تزوج ایتمیه توصیه ایلمشدر .

[٢] لا ترفع عصاك عن اهلك . عن بمعنی علی = ای علی اهلك .

Из фондов Российской национальной библиотеки

صافلانكز. الكزدن كلدكی قدر خير اش ايله‌كز، هيچ اولمازسه بوزوقلق ايتمه‌كز.

١٧ — اطرافكزده اولانلرك خلقلرنی اوكرنكز، كرك الوغ وكرك كيچوك اولسون، قايغو وشادلق وقتلرنده بيلوشلركزه تعزيه وتسليه ايدكز. خسته‌لك وحسرت ايله مبتلا اولديغكزده صبر اوزرنده اولكز، بلكه شويله اولمقی خيرلو در [١] ديه كوكلكزنی باصدركز. وخيرلی اولمه‌سيچون جناب اللهه دعاء ايدكز.

١٨ — او تدبيرنی سارانلق ده ايتمای، اسراف ده ايلمای عادت اوزرنده اجرا ايدكز، خدمتچيلره بيك قاتيغ ده وبيك يومشاق ده اولمه‌كز، هر اشكزده اخلاص وطوغريلق اوزرنده اولنوكز، بويله كيمسه‌لرك خدمتچيلری اطاعتلی اولورلر ورغبت اوزرنده خدمت ايدرلر.

١٩ — آشخانه‌نی تمام اوز كوزكز ايله اداره ايدكز، آشخانه‌نك پاك واسبابلرينك نظاملی وهر بر نرسه اوزينه مناسب يرنده قويلمش اولمه‌سينه بيك دقت ايدكز، باقر ويز صاوتلرنی هر وقت تميزلب طوتكز، بويله صاوتلرده آشلرنی اوزاق آسرامه‌كز.

٢٠ — هر كون ايرته ايله اوده اولان شيلرك طوزانلرنی سلكوكز، چوبلرنی سبوركز، لامپا وشمعدان كبی شيلرنی تميزله‌كز، كتابلرده اولان طوزانلرنی سوركز.

٢١ — ضايع اولماسونلر ايچون چای وآش اسبابلرينك، اوشنداق كيوم وكرلرك جمله‌سينك حسابلرنی بيلوب طوركز، بونلر كوب اولديغنده هر برنی اوزينك صنفی ايله دفترلره يازكز، هر نرسه‌نی بيلكولی واوزينه موافق اولان يرلره اورناشدروب، كرك اولديغنده، شوندن آلكز، وخدمتنی تمام اولديغی ايله شونده قويكز.

---

[١] وعسى ان تكرهوا شيئا وهو خير لكم

Из фондов российской национальной библиотеки

هرمتلرینه وحقلرینه کوچیلك کتورمه‌کز، عهدلرنی برنده ایدکز، سرلرنی فاش ایلمه‌کز، مالنی اسراف ایتمه‌کز، آنك رخصتندن باشقه هیچ کیمی یانکزه چاقرمه‌کز، کیوم فلان ایچون آرتق شیلر استمه‌کز.

١٢ — ارلرکزك آتا وآنالرینه اطاعتلی اولکز، باشقه یاقینلرنی قارنداش حساب ایدوب، شفقتلی اولکز، بالالری اولور ایسه، ارلرکز خاطری ایچون یاقین کورکز.

١٣ — زمانه مشقتلرینه قارشو طورمقده، ارلرکزه یاردم ایدکز، شادلق وحسرت کونلرنده آنك ایله برلکده اولکز، بو دنیانك آچی وتوچیلرنی آنك ایله اورتاقلاشکز، آنلره اصلا یالان سویلمه‌کز، کورشی خاتونلر بنك: «ارمه یالان سویله‌دم‌ده بیلمادی!» دیدکلرینه آلدانمه‌کز. بیلوکزکه خاتونك بر یالان سوزی ارینه سیزلنور ایسه، اری کوزندن عمرلك حرمتی بتار.

١٤ — خاتونلری محبتلی کوسترچك شیء جمال دکل، کوزل خلقدر. کوب خاتونلر اولورکه جماللری کامل اولمادیغی حالده، هر کیم قاشنده مرغوب کورلورلر، وحرمت اوزرنده سویله‌نورلر. شونك ایچون کوزل خلقلی ومهربانلی اولکز.

١٥ — آچولی یوزلی اولمه‌کز، آچو علامتلری ایله هیچ کیمه کورنمه‌کز، آچو وقتنده سویلشمه‌کز، خصوصا باشقه‌لره جواب ویرمکدن صاقلانکز، زیرا آچو وقتنده جواب ویرمك سببندن آچو کوچلنور. بلکه آچونی باصدرر ایچون طهارت آلکز، ممکن اولدیغنده نماز اوقوکز.

١٦ — هر کیمدن حرمت کونوب طورمای، بلکه غیرلرك قصورلرنی تحمل ایدکز، سوزکزی لطیف داوش ایله سویله‌کز، وملایم سویلمیه عادت ایدکز. سویله‌شمك الوغ بر کمالت اولدیغی حالده، صبر مرتبه‌سینه ایرشمادکنی بیلوکز. سوز یورتوچی وغیبت سویله‌وچیلردن

Из фондов Российской национальной библиотеки

٢٧ — بالالر، يخشى هواغه بيك محتاج اولدقلرى ايچون، اويقو اورنلرنى ممكن قدر بوزوق هوالى ايتمه‌كز، اوستلرنى قاپلامه‌كز، ضرورت اولماديغنده اوستلرينه خصوصا قالون نرسه‌لردن چبنلك [١] قورمه‌كز، بيشككه صالوب‌ده تبرتمه‌كز، بو ايسه بالا ايچون ضرور شى دكلدر.

٢٨ — كوزلر چالشايماسون ايچون، ترزه واوت ياقتيلرينه قارانوب ياترديغكزده، قرن دكل، بلكه طرغرى ياتركز، اونه‌دن اونه ييل يورمكده اولان يره قويمه‌كز.

٢٩ — آلتى آى اولانه قدر سوتدن باشقه رزق ويره‌كز، بوندن صوك آز آز شوربا ويرمك هم درست اولور، تشلرى ظاهر اولمازدن مقدم ايت آشاتمه‌كز، كوچكز يتسه ايتنى اصلندن آشاتمازغه عادتلندركز، هيچ وقت هيچ نرسه‌نى چاينات آشاتمه‌كز.

٣٠ — سوت ايمزدككز وقت، سوتكز بوزلماسون ايچون صوغان، صارمساق، كبى ايسلى نرسه‌لرنى آشامه‌كز، بورچ، كارچيتسه، كران، كبى نرسه‌لرنى آرتق استعمال ايتمه‌كز، قهوه، چاى، نى صاقلانوب ايچكز، اما زنهار ايسرتكچ ايچمه‌كز، ايسرتكچ ايسه بالانك خلقى وسلامتلكى بوزلمه‌سينه برنچى سبب اولور.

٣١ — بالالركزنى عادتدن طش ايركه‌لمه‌كز، هر نرسه‌نى آنلر اختيارينه صالوب طورمه‌كز، آنلرنى قارشو سويلركه وسوكه‌ركه اوكرتمه‌كز. يعنى آنلر حضورنده اوزكز قارشمه‌كز ويمان سوزلرى مكروه كوروچى اولوب آنلره كورلوكز، سزلر شويله اولور ايسه‌كز، قارشورغه وكشى سوكه‌ركه آنلر هم اوكرنمه‌زلر.

٣٢ — بهادر اولسونلر ايچون بالالركزنى قورقمه‌زغه عادتلندركز، جن، پرى، وغيرى بوكبى شيلر سويله‌ب عمرلرى بارنچه قورقاق

---

[١] خلق آره‌سنده ياكاش اوله‌رق چبلدق ديه مشهور اولمشدر.

Из фондов Российской национальной библиотеки

٢٢ — كر اسبابلرنى كوزدن كچركز، وهر برينڭ باش حسابنى ذهنكزده طوتكز، هر تورلى نرسه‌لرى سورنمك ايچون ممكن اولديغنده اوزينه مصلحت شيلر بولندركز.

٢٣ — كرلر كيبدكلرندن صوڭ، كوزل صورنڭ تورکز. ومناسبنچه اورناشدركز، يرتقلرى اولسه، كيگايدكنى كوتماى، تيزلك اوزرنده يامه‌كز، سوتلكانلرنى تگوكز.

٤

آنا ادبلرى

٢٤ — اكرده جناب الله، بالالر احسان ايدر ايسه آنلرى دقت اوزرنده تربيه ايدكز، فضيلت وادب اوكردوب، كوركام طبيعتلره عادتلندركز، خلقلرنى كوزللندركز، اوست باشلرندن زياده عقللرنى تربيه ايدكز.

٢٥ — بالا كوب اولديغنڭ آورايمه‌كز، اغلادقلرى وداوشاندقلرى ايچون طارلمه‌گز. آنلرڭ جناب اللهڭ بنده‌لرى ايدكلرنى خاطرلب غيرت ونشاط اوزرنده تربيه‌له‌كز. احتمال‌كه روزه‌لر طوتوب، حجلره يوروب تحصيل ايدلمكان ثوابلر، بالا تربيه‌سنده حاصل اولور. احتمال‌كه بالا مشقتلرنى يوكله‌مك سايه‌سنده آخرت قورقنچلرندن امينلك تابلنور.

٢٦ — ممكن اولديغنده، بالالركزى ييلى صو ايله هركون ايكى مرتبه اوله‌رق يووكز، وصوكره يخشى سورتكز، آرتق اسسى‌لندرماسون هم بالانڭ اوسمكينه ضرر ويرماسون قان يورولرنى طوقتاتماسون ايچون قات‌قات نرسه‌لركه چلغامه‌كز، تار وقسان كيوملر كيدرمه‌كز، اما اصلا بيلامه‌كز.

Фондов Российской национальной библиотеки

دکل، تربیه‌سزلکدر. چونکه بو حالی کوروب، بالا اوزینك مظلوم ایدکنی حساب ایلر وایرکه‌لکه اوکرانوب، هیچ بر تربیه آلمای، آتا ایله آنا آراسنده بر برندن قاچوب وشکایت ایدوب یورر.

٣٧ — بو دنیاده آدملرك قیمتلری یالکز اوز همتلری ایله اولدیغنی، هر کیم اوز اشنی اوزی کورمیه بورچلی ایدکنی، بالاکزه آکلادکز، کشی‌که تایانورغه، ویالکز بخت وخیر دعالرغه اشانوب طوررغه اوکرنماسونلر.

٣٨ — ایمان ودین حکملرنی، فرض وحراملرنی، بیلدرکز، وعمللرنی قیلدرمیه عادتلندرکز، (دین تربیه‌سنی یاشلکندن آلان بالا، الرغ اولدیغنده هم شاید ضایع اولماز).

٣٩ بالالرکزه فائده‌لی مقصودلرنی حاصل ایتمك طوغروسنده یاردم ویرکز، وممکن اولدیغنده بو یولده پاره قزغانمه‌کز، آنلری کشی ایشکارینه یورمیه ویاکه خیرسز اشلر اشلمیه مجبور ایتمه‌کز.

٤٠ — بالالرکز ایچون مالییوب (ییغوب) ده تربیه‌لرنی مهمل ایلمه‌کز، بلکه مالنی آنلرك تربیه‌لری یولینه صرف ایدکز. یتمای طورغان میراث کوزل تربیه ایدکنی بیلوکز. درست تربیه اولمادیغی صوکنده، بالالر ایچون دنیا طولوسی آلتون قالسه‌ده فائده‌سی یوقدر، بلکه تربیه‌سزلکلری بر بختسزلك، وآنك اوستینه قالمش آلتونلری ایکنچی بختسزلك اولور.

٤١ — بالالرکزی مدرسه‌که یباروب‌ده اوزکز آنلر حالندن خبرسز طورمه‌کز، بلکه همیشه حاللرنی کوزه‌تکز، هر بر حاللرنی کوز اوکنده طوتکز، حتی کتاب ویازو اسبابلرینه قدر شیلرینه وارنچه آکلاب وبیلوب طورکز.

٤٢ — عدالت وانصاف اوکرتمك ایچون، حاجتلرنی اوته‌دککز وکرکلرنی تحصیل ایتدککزده جمله‌سنی برابر کورکز، هدیه ویردککزده

Из фондов Российской Национальной библиотеки

اولەچق مرتبەدە قانلرنی بوزارغە سبب اولمەکز. کوب کیمسەلر اولورکە بر بولمەدە بالکز اویقولارغە ویا کە آول یرندە چوقر آستوندە اولان مونچەغە بالکزی کروب یوونوب چقارغە قورقورلر. بونك سببی ایسە یاش وقتلرندە، آنالری طرفندن قانلری بوزولمش اولمقدر. شونك ایچون سزلر، بالاکزی بوبلە شیلرە عادت ایتدرکز.

٥

آتا ادبلری

٣٣ — بالالرکزنی تربیە ایتمیە الك کچکنە چاغلرندن باشلاکز، آنلرك کوکللرینە کورکام خلق اورلقلرنی ساچکز، آدمچیلکی وایزکولك نیچوك اولدیغنی بیلدرکز، یرینە قاراب بر آز یومشاقلق، ووقتینە قاراب بر آز قاتیغلقدە کوسترکز، لکن قورقوب دگل بلکە عین مصلحت ایدکنی آکلاب سوزلرکز ایلە عمل ایدەچکلر اولور قدر وقارلی اولکز.

٣٤ — بالالرکزك اوزلرنی، وآنلر کوز اوکندە باشقەلرنی هم سوکمەکز، اگر دە بر کیمسەیە یمان سوز آیتدکلرنی ایشدر اولسەکز البتە منع ایلەکز، تاکە سوکەرکە اوکرنماسونلر.

٣٥ — بالاکز حضورندە اوز اوزکزی حرمتلی طوتکز، تاکە آنلر سزدن وقار اوکرنسونلر، وبو سایەدە عائلە ایچندە اتفاق ومحبت محکم اولور. آنلرە اصلا یالان سویلەمەکز، وآنلرە یمان دعاء ایلمەکز، بو شیلر ایسە آنلرە یالان سویلەمك اوکردر، وآتانك حرمتنی کیمتور.

٣٦ — خاتونلرکز تربیە ایتمیە کرشدکندە، بالالرك آرەلرینە کرمەکز، سز تربیە ایتدککزدە خاتونلرکزدە آرالماسون. بوشی تربیە

Из фондов Российской национальной библиотеки

ایلمك علملرنی اوكره‌دكز، وقتی یتدكنده یالكز بایلغینه كوز صالوب، تربیه‌سزاره واوزلرینه نیك دكل قارتلره دكل، بلكه تربیه‌لی وكوزل طبیعتلی آدملركه ویررکه اجتهاد ایدكز، طوی وجهاز ایچون آرتق تكلفلنمه‌كز، تربیه‌لی اولمق قدر بیوك جهاز وشهرتلی طوی هیچ اولماز.

سعی واجتهاد ادبلری

٤٧ — تربیه ایدلمكان واشله‌نلمكان یرلرده، عادتی اولنلردن باشقه شیٔ یتشمادكی كبی، كندی حالنده بر اشسز طوره‌چق آدم اوغللری‌ده هم بر فائده كتورمازلر. شونك ایچون دنیاكز ایچون منكو طوره‌چق كیمسه كبی، وآخرتكز ایچون ایرته‌یه اوله‌چك كیمسه كبی اجتهاد ایدكز.

٤٨ — جناب الله عمل ایله بیورمشدر، وعمله كوره جزأ ویرمیه وعده ایلمشدر، وبنده‌نك وظیفه‌سی‌ده، كندینه ویرلن امرلری یرینه كتورمك ایچون طرشمقدر، بناء علیه اوستوكزه لازم اولان عمللری اخلاص واجتهادكز ایله اداءٔ ایدكز، تقدیر ویاكه قبول اولنوب اولونمیه‌چغنی، وجناب اللهك بنده‌لرك عبادتلرینه اصلا محتاج دكل ایدكنی، سویله‌مك ویالقاولغه بونلری بهانه ایتمك كبی شیلر ایله مشغول اولمه‌كز، چونكه بو شیلر بنده‌نك وظیفه‌سی دكلدر.

٤٩ — هیچ نرسه‌سی یوق كیمسه فقیر دكل، بلكه هنری واجتهادی یوق كیمسه فقیردر. كندی حقنده اجتهاد ایله اولان كیمسه‌یه اش، هر وقتده یاردم ایدر. طرش كیمسه كوزل تركلك ایتدكی حالده یالقاو كیمسه آچلقدن اولر. بو دنیا تركلككی هر كیمك اوز غیرتینه

Из фондов Российской Национальной библиотеки

بارچەسینە تیکز ویرکز، برینە پاشروب بر نرسە ویروبدە: « صاق اول طوغەلرگە بیلدرمە! » دیمك کبی شیلردن صاقلانکز، چونکە بویلە ایتمك آنلرە جبر، ظلم، آلدامق، خیانت، کبی شیلری اوکرەدر. سارانلق وحب نفس (اوز اوزنی سومك) کبی بوزوقلق اورلقلرنی کوکللرینە ساچار.

٤٣ — کوچلری یتشورلك اولدیغندە، بالالرکزە اوز اشلرکزی وهنرلرکزی اوکردکز، فکرلرکز ایلە آشنا ایدکز، دنیا کوتملك ایچون آنلرك کوزلرنی آچکز، معیشت قاعدەلرنی آکلادکز، خادملرکز ایلە دکل، اوزکز ایلە برکە یورتنکز، آشامق ایچمك وقتلرنك کوز اوکنکزدە اولندرکز، ذهنلرنی آچارلق نرسەلر سویلەکز، هر نچوك اولسەدە عقللرنی نورلاندرکز، کسب وهنرلر ایلە آشنا ایدکز، وقتی یتدکنك ایزکی عائلە اعضالری ایلە اهللندرکز.

٤٤ — بالالرکزی انسان حساب ایدوب، آنلرك آدم اولمقلرنی ارزو ایدر اولسەکز، آنالری ایلە کوزل وشریعت آدابی اوزرندە معاملە ایدکز. بالا محبتی، آتا ایلە آنا آراسندە اورتاق ایدکنی بالالرکزە عمللرکز ایلە بیلدرکز. اکردە آنلر، سزدن بویلە شیلری کوروب اوسار اولسەلر، اوزلری هم سزدن آلمش علم وتربیەلری سایەسندە، اوز خاتونلری ایلەدە کوزل معیشت ایدرلر، اوز بالالرنی تربیە ایتمکدەدە کمچیلك کوسترمازلر.

٤٥ — وقتی کلدکی ایلە ادب اوکردکز، قرآن شریف تعلیم ایدکز، قدرنکز قدر نفقە ویرکز، تربیە ایلەکز، دنیا ترکلکی ایچون لازم اولان کسب وهنرلری محبتلی کوسترکز، کوکللرینە غیرت ویرکز، الوغ کیمسەلرك ترجمەلرنی سویلەکز.

٤٦ — قزلرکزی کامل اعتبار ایلە اوقودکز، اوقورغە ویازارغە بیلدرکز، بولنور ایسە مکتبلرە یبارکز، دین ودنیا کرکلرنی او تربیە

٧

هنر وصنعت ادبلری

٥٥ — اشكزی آشقه‌ای كوزل ومحكم ایدوب، وهر نرسه‌نك اوزینه مناسب اولان وقتنده اشله‌كز، فكركزی بوزه‌چق شیلردن صاقلانكز تدبیرلی اولكز. بر اشه كرشدككزده كوزل روشده تمام ایدركه طرشوكز، چونكه اشنی باشلاب یولده قالدرمقدن ایسه، هیچ باشلامای طورمق دخی خیرلیركدر.

٥٦ — بر ساعتده بر نیچه تورلی اشنی اشلركه كرشمه‌كز، چونكه بو بله ایتمك جمله‌سندن محروم قالمغه سبب اولور، بلكه كرشكان اشكزده نشاط واخلاص اوزرنده اولكز وهیچ یالقمای دوام ایدكز.

٥٧ — بو كون بته‌چك اشنی ایرته‌یه قالدرمه‌كز، چونكه ایرته‌نك دخی اوزینه كرك اشلری اوله‌چقدر. بو كون اشنی ایرته‌یه قالدردیغكزده، بر كون بوشه كچر، وایرته‌سی كونه ایكی تورلی اش یبلورده آورلق كتورر. اما هر كون اشی بتوب وارر ایسه اوزكزه راحت اولور.

٥٨ — اشكزك آز زمانده تمام اولمقینه دكل بلكه كوزل، خوش، محكم، وترتیبلی اولمه‌سینه دقت ایدكز. ترتیبلی اولان اشلر وقت اوزدرماز واوكوندرمه‌ز. خلقلر هم اشلرك نه قدر زمانده تمام اولمقینه دكل بلكه یخشی اولمه‌سینه دقت ایدرلر.

٥٩ — اشلری باشلادیغكز وقت اعتبار ایله باشله‌كز، چونكه باشنك یخشی اولان اشلرك اخرلری هم یخشی اولور، باشی بوزوق اولان اشلرك آخری هم كوزل اولماز.

Из фондов Российской национальной библиотеки

امانت ایدلمشدر. شونك ایچون دنیاده طورر وكون كچرر ایچون هیچ كیمه اشانوب طورمای، یالكز اوز غیرتكزدن امید ایدكز، واوزكز ایچون اوزكز طرشوكز.

٥٠ — رزق هر نه قدر بولنگان وبیلكولنگان ایسه‌ده، بونی ازله‌مك واستمك ایله بنده‌لر بیورلمشلردر. شونك ایچون كندی رزقكزنی كندیكز ازله‌كز. كورمیورمیسز هیچ كمه كوكدن آلتون یاغدیغی ویردن اولن مثالنده كموش اوسوب طوردیغی یوقدر.

٥١ — زیرك اولدیغكزده زیركلكه اشانوب، یا كه هنرلی اولدیغكزده هنركه آرقه ویروب اشسز وحركتسز تیك یاتمه‌كز. چونكه اجتهاد كورلمادكی وحركت ایدلمادكی حالده، زیركلك ایله هنردن بر فائده حاصل اولماز.

٥٢ — یالقاولق ونفس مرادی آردندن یورمك (شریعت نظامندن طش) آدم اوغلینه خسته‌لك كتورر، طبیعتنی بوزار، فقیرلندرر، شونك ایچون هیچ وقت اشسز طورمه‌كز، یالقاو اولمه‌كز، شهرت اسیری اولمه‌كز، عقلكزی بوش واشسز آسرامه‌كز.

٥٣ — دنیاده ایكن كونلركزده آخرتده فائده‌سی اوله‌چق عمللردن هم غافل اولمه‌كز، كوزل بیلوكزكه دنیاده توزان قدر ایزكولك ایلمش كیمسه آخرتده یخشی جزاء كورر وتوزان قدر اوصال عمل ایدن كیمسه هم آخرتده اوصال جزاء كورر. هر كیمك عملی آخرتده اشكاره چقار وهر عملك جزاسی قارشو كلوب آلور.

٥٤ — دنیا سفرنده ایكن وقتكزده، اوزكزه كركلی اشلرنی طوقتادوب طورمه‌كز، چونكه دنیا، كچوب كیدن ییل كبی تیزلكله كچر، بلكه وفات كونكزه قدر فائده اشلر ایچون سعی ایدكز، وهیچ وقت یالقوب قالمه‌كز، آردكزه كوزل بر اسم قالدرر ایچون چالشكز. چونكه آدم اوغلی وفات اولور، لكن كوزل اسمی وفات اولماز منگو قالور.

Из фондов Российской национальной библиотеки

٦٦ — اختیار ایلمش اولان هنرکزده، راست سوزلی، اشانچلی، شاد وعقللی، تدبیرلی، پاك اولکز، کوندن کون اشکزنی یخشیلاندرمیه، وخلقلرك اعتبارلرنی کسب ایتمیه طرشوکز، خیانت ایتمه‌کز، یالان سویلمه‌کز، یتشدره آلمازدای کون ایله وعده ایلمه‌کز، ایله‌دکـکز وعده‌یه خلاف ایتمه‌کز.

٦٧ — اکرده ایکنچیلك ایدر اولسه‌کز، ایکن علمنی بیلوکز، وبو طوغروده یازلان رساله وکتابلری اوقوکز، لازم تجربه‌لرنی ایدکز، فائده‌لی اورلقلرنی تابوب ساچکز، یر آلمق وصاتمق هم خدمتچیلر یاللامق حقنده اولان نظاملری بیلوکز.

٦٨ — سوداکر اولور ایسه‌کز، سودا حقنده اولان نظاملر ایله آشنا اولکز، اشلرکزی ترتیب ایله یورتکز، ضرر ایله فائده یوللرنی آیرکز، اوزکزه ضرر وباشقه‌لره خیانت ایلمه‌کز. حقی ارزن دیه حاجت دکل شیلری کوب آلوب قویمه‌کز، عیبلی نرسه‌لر صاتمه‌کز، از اولسه‌ده ربحنی یبارمه‌کز، آچق یوزلی اولکز، اولچاولرده عدللك ایدکز، الحاصل شریعت بیوردیغنچه عمل ایدکز فائده‌سی آز اولسه‌ده برکاتی کوب اولور.

٦٩ — بر کیمسه‌نك خدمتنده اولور ایسه‌کز، خدمتلرکزی طوغریلق اوزرنده باشقارکز، راست سوزلی، اخلاص عمللی وباشلرکزه اطاعتلی اولکز، خیانت ایلمه‌کز، وجدان وحرمتلی ذمه‌لره خلاف اشده اولنماکز.

٧٠ — باشقه‌لرك خدمتلرنده اولندیغکز مدتده، کیوم صالومده آنلر ایله برابر یوره‌کز، خاتونلرکزی آرتق کیوندرمه‌کز، دنیاده یارشورلق کشی بته‌چك اولمادیغندن زینت وکیوم طوغروسنده اوزکزده یارشه‌کز، خاتونلرکزی‌ده یارشدرمه‌کز، اکرده مصارفکزدن آرته‌چق آقچه‌کز اولور ایسه، کوبه‌ی آزمی اولور، قاره کونلر ایچون محافظه

Из фондов Российской национальной библиотеки

٦٠ — اشلرنی کشی کورسون ومدح ایتسون ایچون دگل، بلکه فائدەسی اولسون ایچون اشلەکز. فائدەلی اش بو کون اولماز ایسەده بر وقت کوزه کورلور، عقللی کیمسەلر طرفندن تحسین ایدلنور.

٦١ — وقتلرکزی ممکن قدر عملەکزکه بولکز، وکوچکزدن آرتق اشلرکه کوچلنمەکز، آنك ایچون بویله ایتمك خستەلك کتورر. واشلرکزدن یالقماکز، بلکه شادلق ایله اولکز، کوکل قایتاراچق فکرلرنی کوکلکزدن چقارکز، بلکه اشلەکز وفائده امید ایدکز.

٦٢ — اشلەدەکز وقت، صوکندن کلەچك فائدەلر حقنده فکر یورتکز، چونکه بویله ایتمك شادلق کلمیه سبب اولور. شادلق اوزرنده اولان اش، نه قدر آور اولسەده یڭکل کورلور.

٦٣ — هنرکزی کوندن کون ترقی ایتدرکز، بولنمش حاله رضا اولوب طورمق، یاکه کوندن کون توبان قالمقدن صاقلانمامق، حمیتسز وهمتسز ذاتلر عادتیدر.

۸

کسب ادبلری

٦٤ — درسلرکزی تمام ایتدکدکز ایله، دنیا کچرمك ایچون اوزکزه مناسب برر کسب وهنر اختیار ایدکز، وبر تورلی هنر وکسب ایله آشنا اولمازدن مقدم، باشقەلری ایله شغللنمەکز.

٦٥ — کسبکز آزلغندن ویاکه کوب فائده کوره آلمادیغکزدن اویالمەکز، اجتهاد ایتدکدن صوك، فائده آزلغی عارلك دکل، بلکه یالقاولق وکسب ایده بیلمکانلك عارلکدر.

Изофонд Российской национальной библиотеки

طوردیغنده، کرکماز اورنلره آقچه ویرمك ایچون هر کیم بر قدر احتیاط اوزرنده اولور.

٧٥ — کیدرکزی کلورکزدن آرتق ایلمه‌کز، بلکه قاره کون ایچون هر آیده کوبمی آزمی بر مقدار کیسه‌کزه برکدیره بارکز، بویله ایتمك کوکله راحتلك کتورر، واجتهادلی اولمایه سبب اولور. اما کیدر آرتق اولور ایسه کوکله حسرت اولور، قانی بوزار.

٧٦ — الوغ ضرورت اولمادیغنجه، بورچ اوله‌رق نرسه آلمه‌کز، اوشنداق معامله جهتنچه مجبور اولمادیغکزده، ویاکه حاللرنی تجربه ایتمادککز کیمسه‌لره بورچ هم ویرمه‌کز. اما خلق آراسنده کیونوب کوکرگنی کیروب یوروچیلره، وقورصاقلرنی قوناق ایدوچیلره، خاتونلرنی درجه‌لرندن طش کیندروچیلره بر تین اولسون ویرمه‌کز.

٧٧ — وعده‌سی یتدکنده آلاچغکزنی، اویناب وکولوب دکل، بلکه چن صورنده، وآقچه کرك ایدکنی بیلدررلك روشده صورکز، ویره‌چککز وعده ایرشوب‌ده ویررکه کوچکز اولمادیغنده، کوزل صورنده اعتذار ایله‌کز.

١٠

تدبیر

٧٨ — وقتنی صرف ایده بیلن کیمسه، مالنی هم صرف ایده بیلور، یعنی دقیقه وقتنی بوش یره صرف ایتمادکی کبی بر تین اولسون آقچه‌سنی‌ده اورنسزیره یبارماز. شونك ایچون وقتکزی ومالکزی ضائع ایتمه‌کز، تدبیرلی اولکز، آحمق کیمسه‌لر مثالنده آقچه‌کزی،

Из фондов Российской государственной библиотеки

صندیغینه (آسیر یکانیلنی کاسسه غه) صالکز، نه قدر بختلی اولسه‌کزده کله‌چکده اولان قاره کون ایچون حاضرلنمای غافل طورمه‌کز.

۹

اقتصاد (طوته بیلمک)

۷۱ — آقچه‌سی ودولتی کوپ کیمسه بای دکل، بلکه اقتصادی اولان کیمسه بای، در. شونک ایچون فائده‌سز یرلره وحرام اورنلره بر تیین اولسون آقچه صرف ایتمه‌کز، بویله اورنلره صرف ایدلنه‌چک آقچه‌لری بانکزده صاقله‌کز، ییوکز، کله‌چکده بلکه ضرری اولماز.

۷۲ — او اداره‌سنده اولان آزغنه بورچده کیوملرده اولان برنق کبیدر، همان کورلور کورلماز بمالنماز ایسه کنک کچه زورایر، اوز اوزینه بیوکلنور. شونک ایچون کونه‌رکه نرسه آلماکز، اکرده ضرورت سببلی آلنمش ایسه، آقچه‌سنی آشغوب تابشررغه طرشوکز، اوستوکزه بورچ اوییمه‌کز، آدم اوغلنی وقتسز قارتایته‌چق شیلرك بری ده بورچدر.

۷۳ — آقچه‌لرك قیمتلرنی نرسه‌لرك حقلرنی یخشی بیلوکز، صاتو آلو وقتنده آلدانمه‌کز، کرك اولان نرسه‌لرکزی ممکن اولدیغنده اوزکز قاراب آلکز، حاجت دکللرنی ارزنلغینه قزغوب، یاکه مجرد جهاز وزینت ایچون صاتوب آلمه‌کز، بویله شیلری آلمق نه قدر ارزن حق ایله اولسون قیمتدر.

۷۴ — کلور وکیدرکز حسابلرنی بر دفتره یازکز، وهر وقت بو دفتری کوزکزدن کچروب طورکز، بویله دفترلر، اقتصاد آرشینی وتدبیر اولچاوی اولورلر. چونکه کیسه‌سندن چقمش آقچه‌لرنی کوروب

مرتبه‌لرنی کسب ایدرکه هم وسیله‌در. شونك ایچون مالکزی اوزکزه دنیاده شرافت کتوره‌چك واولدککزده کوزل اسم ایله یاد ایتدره‌چك اورنلره صرف ایدکز.

٨٤ — مال، اکرده الله تعالی حضرتی بیورغان روشچه صرف ایدلماز ایسه، بنده‌نی آداشدرمیه سبب اولور، شونك ایچون مالنك ذاتنی سومه‌کز، و الله تعالی حضرتی رضا دکل اورنلره صاق اولکز صرف ایلمه‌کز.

٨٥ — بنده‌نك الله تعالی حضرتینه طوناشدره‌چق دینی، ادبی، علمی وکوزل خلقی، اولماز ایسه، دنیا طولیسی مالی اولورسه‌ده بر فائده‌سی اولماز. شونك ایچون مالکز نه قدر کوب اولورسه‌ده اولسون، دین تربیه‌سی آلکز، علملی ادبلی کوزل خلقلی اولکز.

٨٦ — مالکز ایله فائده‌لی کتابلر آلکز، معلملره وظیفه ویرکز، کندیکز وعائله‌کزك معروف ایله حاجتلرنی باشقارکز، تیوش یرلره الله تعالی رضاسیچون عدالت اوزرنده صدقه وهدیه ایله‌کز، دین وملت فائده‌لرینه هم صرف ایله‌کز.

٨٧ — کرك آزده اولسون الله تعالی رضا دکل اورنلره، احمق آدملر فائده‌لرینه، سفاهت اورنلرینه، بوزوق خلقلی کیمسه‌لرك ثنالرنی ایشدر ایچون بر تین اولسون ویرمه‌کز. بویله شیلر آدم اوغلینك حرمتنی یبارر، اعتبارنی یوغالتور، دیننی بوزار.

٨٨ — دنیاکز تار اولور ایسه، الله تعالانك رحمتندن امید اوزمه‌کز، ایرکن اولدیغکده آزغون وشهوت اسیری اولمه‌کز، بایلق بر آیلق، ایدکندن وکوب بای فامیلیه‌لر آزغونلقلری سببلی اك فقیر، اولوب قالدقلرنی فکرلاب کوکلکزنی اوز اوزکزی تربیه ایدوب طورکز.

Из фондов Российской национальной библиотеки

دنیا وآخرتده فائده‌سی امیدلی دکل شیلره صرف ایتمه‌کز، وقتکزنی‌ده اسراف ایلمه‌کز.

٧٩ — مال نه قدر کوب اولسه‌ده اولسون، عمر نه قدر اوزون اولسه‌ده اولسون، تدبیر اولنمادیغی صوکنده، یاز کونینک قاری مثالنده اریر، بتار، نام ونشانی قالماز. اما تدبیر اولور ایسه آزغنهماللرده برکاتلی اولور، قسقه عمرلرده فائده‌لی اولور. اوشبونک ایچون تدبیر ایله دنیا کوتکز، تدبیرلی اوله‌رق یاشاکز، تدبیر ایله معامله ایله‌کز.

٨٠ — اسراف، اک حرمتلی عائله‌لرنی بوزار، واک بای اولری ویران ایدر، اک بیوک منصبلردن توبان توشرر، اک شهرتلی فامیلیه‌لری خراب وفقیر ایلر. شونک ایچون اسراف ایتمکدن، زیاده صاقلانکز، وهر اشکزده اقتصاد ایله اولوکز.

٨١ — تدبیر ایله استعمال اولنسه مال آزالماز، آرتور، ساران کیمسه آچ قالور، اسراف ایدوچی خسته‌لنور وفقیر اولور، شونکچون آقچه صرف ایتمکده حسیسلک درجه‌سینه وارمه‌کز، اسراف هم ایلمه‌کز، بلکه اقتصاد وتدبیر اوزرنده اولکز.

٨٢ — فقیر اولدیغکز حالده بای کورلمه‌کز، وبای اولدیغکز حالده فقیر صورتنده یورمه‌کز، بلکه اولدیغکز کبی کورنکز، وکورلدکز کبی اولکز، خاتونلرکزک ارلری ایچون‌ده مال جمع ایتمه‌کز، بو ایسه تدبیردر.

١١

بایلق ویارلیلق ادبلری

٨٣ — مال، دنیا ترکلکنده زینت اولدیغی کبی، آخرت

شکر ایتمکده اولان ذات؛ بیوك سرایلرده اوطوروب وهر تورلی زینتلره غرق اولوب ده، اوزندن یوقارولرنی کوروب، وآنلر کبی اولمادیغی ایچون قایغورمقده اولان کیمسه‌دن قات قات بختلودر. شونك ایچون سزلر هم، سعادتنی بایلقدن، یاکه آت آربه والوغ سرایلردن ازله‌مای، بلکه کوکلـکزك قناعتلی وجانکزك طنچ اولمه‌سندن ازله‌کز.

۹٤ — دنیاده‌اولان جمله مقصودکزی مال‌ییمقدن عبارت‌ایلمه‌کز، کوزکزی یخشی آچوب اطرافه باقار ایسه‌کز کورر سزکه، مال ییوچیلر بال قورتی قبیلندن تون کون حسرت تارتوب ییدقلری حالده، آشاوچیلر باشقه‌لر اولور. وبعض آدملر جان تیرلرنی آغزوب خاتونلرینك ارلری ایچون مال بیارلر. وبوندن باشقه، مال ییمق آدم اوغلنده بر خسته‌لـکدرکه، یا اسراف ویا سارانلق کبی بوزوق خلقلره طوناشدرر. شونك ایچون باشقه‌لره محتاج اولماز، عائله‌کزی کوزل تربیه ایدر، خیر برلره علم وملت هم عمومی فائده‌لره صرف ایلر، نیتیله کسب ایدکز، وتابمش مالـکزی‌ده، خاتونلرکزك ارلرنی سمیرتور ایچون دکل، بلـکه دنیا وآخرتده فائده کورله‌چك، اوزکز وفامیلیه‌کزه کوزل بر اسم آلاچق برلره اوزکز صرف ایدکز.

۹۵ — آقچه‌کزی ویغرشنی بیلـتلره ویرمه‌کز، صاق اولکز ارطش اوینامه‌کز، بلـکه آز اولسه‌ده بونلردن باشقه کسب ایدکز، بار قدرینه قناعت ایله‌کز، بیلوکزکه هر قومسز کیمسه فقیر، وهر قناعتلی کیمسه بای، در.

۹٦ — شرافتنی بایلق وآقچه‌ده، یا که آت آربه، یر صوده حساب ایتمه‌کز، بلـکه شرافت کوزل خلق، تربیه، ادب وعلمده‌در. اکرده اعتبار کوزنی صالور اولسه‌کز کورر سزکه بو دنیاده کوب بایلر اولور، خلقلری بوزوق وتربیه‌سز اولدقلرندن راحتك نه ایدکنی‌ده بیلمازلر،

Из фондов Российской Национальной библиотеки

٨٩ — فقیرلك عیب وعارلك اولمای، بلكه كسب ایدركه كوچ یتشمكانلك وكسب نظاملرنی بیلمكانلك، وباشقه‌لردن صوراشوب یوررگه مجبور اولمق، عیبدر. شونك ایچون بر طرفدن فقیرلك باش كوسترر اولسه، سزلرده ایكنچی طرفدن كسب ایدركه كرشمكله بو فقیرلك ایله صوغش ایله‌كز، احتمالكه غیرتكز وجناب اللهك رحمتی كولگه‌سنده فقیرلكه غالب كلورسز، هر نه آدملردن صوراشوب یورماز قدر، قوت تابارغه طرشكز، بو طوغروده زنهار مساهله ایتمه‌كز.

٩٠ — بای بولمق ایچون آرتق آشقمه‌كز، آقچه‌نك ذاتنی سومه‌كز، اقتصاد ایله طوراسه، آز بایلق ده یارار، لكن كشیلركه یوز صووی توكماز قدر كوچ حاصل ایدر ایچون، آرسلاندن قاچار كیمسه كبی آشغكز.

٩١ — طرشوب طرشوب ده یته‌چك درجه‌ده بایلق حاصل اولماز ایسه امیدسز بر حالده اولمه‌كز، بلكه خلق وفعللرنی توزه‌درگه اجتهاد ایدكز، خلقی توزوك اولمقده الوغ بر بایلقدر. بایلق ایله تابلمغان حرمت وكوزل اسملر، كوركام خلق سایه‌سنده حاصل ایدلنور وصوكاره قاله بیلور.

٩٢ — آقچه‌نك ذاتنی سومك، اك قانیغ فقیرلكدر. آدم اوغلی آقچه‌سز فقیرلكه صبر ایتدكی حالده، آقچه سومك فقیرلكینه صبر ایته آلماز. اگرده آدم اوغلی معاذ الله آقچه سومك فقیرلكی ایله مبتلا اولور ایسه، بتون تركلكی حسرتلی اولور، آدمچیلكی وفات ایدر، قاره ایكمكه طویمای باشنی تاش اوزرینه قویوب یاتمقده اولان فقیرلر كورمگان مشقتلری، آقچه سومكده اولان بای فقیرلر كوررلر. سزلر، بو حالی هر وقت آلدكزده طوتكز، آقچه‌سزلق فقیرلگندن آرتق، آقچه سومك فقیرلگندن قورقوكز، صاقلانكز.

٩٣ — عادتی روشده‌گنه دنیا كچروب حالندن راضی، وجناب اللهك قسمتنه اطاعتلی اوله‌رق، اوزندن توبانلرك حالنی كوروب

آنلری خوش معامله‌لره، کوزل وشفقتلی عادتلره توشندرکز، سوزلرنی وفعللرنی طوغریلندرکز، اوست باشلرنی، کیوم صالملرنی پاك ونظیف ایتمکلری مقنده نظارت ایله‌کز. الحاصل ایچ وطش اعتباریله هر کیمه کوچرکچ اولورلق درجه‌سینه ایرشدردککز ملتکه قدر، شاکردلرکزنی تربیه ایدکز.

۱۰۱ — شاکردلرکز ایلن اوینامه‌کز کولمه‌کز، آنلره یومشاق ومهربانلی اولکز، هر نرسه‌نی درست سویله‌کز، جمله‌سنی برابر کوروب، جمله‌سی فائده آلاچق روشده اوکره‌دکز، فائده‌لی علملر، کرکلی اولان ادبلرك جمله‌سندن خبردار ایله‌کز.

۱۰۲ — ایشندککز شیلرك کوزلنی یازکز، یازدیغکز شیلرك کوزلنی کوکلکزه صالکز، کوکلکزده اولانلرك کوزلنی سویله‌کز، یازه‌چق شیلرکزی، الك مقدم بر دشمن کوزی ایله، انتقاد ایدکز، حق سوزی سویله‌مکده الله تعالی‌دن باشقه هیچ کیمك شلته‌سندن قورقمه‌کز.

۱۰۳ — یازدیغکز وقت‌قلمکزه مالك اولکز، خلقلرك مرتبه‌لرینه وعموم عادتلرینه حرمت ایدکز، یازدیغکز شیلر، دنیاده عقل اهللری حضورنده وآخرتده قارشوکزه کلدکنده یوز قزارته‌چق روشده اولماسون.

۱۰٤ — اجماع ایچینه کروب الکچنی اله کدروب قویمازدن مقدم نه دیلکز ونه قلمکز ایله هیچ کیمی تقریع ایتمه‌کز، سوکمه‌کز، اسلام فرقه‌لرینك هیچ برینه «بد مذهب» «فرقهٔ ضاله» دیمك کبی ادبسز سوزلری اسناد ایتمکز، بیکلر ومیلیونلر ایله جانلری تعذیب ایلمه‌کز، وآنلره دشمنلری طرفندن برکه اون ویوزنی قوشوب اسناد ایدن سوزلرکه اشنامه‌کز، باشقه‌لردن بیکرك اوز اعتقادکزی تیکشرکز واوز اعتقادکزی درستله‌کز، کشیلرنی تفتیش ایدوب

واوب فقيرلر اولورکه علم وتربیه‌لری سایه‌سنده دنیا سفرنی راحت راحت کچررلر .

١٢

علم ادبلری

٩٧ — هر بر کیمسه وهر بر قوم وملتك سعادتلی اولمقلرینه باش سبب علمدر . آشلقلر ایچون یغمور، نه قدر کرکلی اولور ایسه، آدم بالاسی ایچون هم علم، شول روشده کرکلی ، در. ایتلر، جمله‌سی ایت اولدقلری حالده، علملی ایتلره شریعت اسلامیه‌مز ، بعض فضیلتلی حقلر احسان ایلمشدر. شونك ایچون سزلر هم علم اوکرنکز، وبالالرکزنی علم یولینه صالکز ، علمکه رواج ویاردم ویرکز .

٩٨ — بو ، بر زماندرکه علملی قوملر ساعتلب ودقیقه‌لب اوسدکلری حالده ، علمسز قوملر منقرض اولوب بتمك ده‌لردر. علملی اولمن کیسوچیلر یاننده علمسزلری مغلوب اولدقلری ، کوز اوکنده ایکن باشقه‌لره نه قالدی ؟ . . . . شونك ایچون جناب اللهه عبادت ایدر ایچون علم کسب ایدکز . وهنر وصنعت یاکه ایکنچیلك وسودا ایله کون کچرمك اوله‌کز کینه علم کسب ایدکز .

٩٩ — معلم اولور ایسه‌کز ، شاگردلرنی قاعده اوزرنده تربیه ایله‌کز. خلقلرنی کوزلمدرکز، حاللرینه مناسب علملرنی اوکره‌دکز ، عمرلرنی ضائع ایتمه‌کز، شاکردلر ایچون مسئول اولنه‌چق کیمسه‌لرك الك برنچی درجه‌ده اولانلری معلملر ایله مدرسلر ایدکنی اونوتمه‌کز.

١٠٠ — شاکردلرکزك هر بر حرکتلرینه باقوب طورکز ،

ويخشى معامله‌لرينه قارشو دخی آرتق يخشيلق ايله‌كز، باشقه‌لره كوسترچك معامله‌كز، آنلاردن كوركه استدككز معامله‌لردن هر حالده آرتق درجه‌ده اولمه‌سينه دقت ايدككز .

١١٦ — اوزكزدن كچوكلرنى خوار كورمه‌كز، عقلكز وبايلقكز ايله فخرلنمه‌كز، بلكه اوز مرتبه‌كزی وباشقه‌لرك مرتبه‌لرنی هم يخشی بيلوب هر كيمك اوزينه مناسب اولان معامله‌سنی ايدكز. بر بيوك ذاتك : « بارچه يخشی بز يمان ! » ديمش سوزندن عبرت آلكز.

١١٧ — خلقدن كوركام معامله كورمك اميدكز اولسه، اوزكز هم آنلره يخشی معامله ايله‌كز، آنلردن حرمت كورمك استرايسه‌كز، اوزكز هم آنلره حرمت كوستركز. « خلقك دشمن اولمه‌سنك حسرتم يوق » ديمای بلكه دوستلقلرنی كسب ايدركه طرشكز. عقل اهللرينك كوكللرنی اوزكزه ميل ايتدره‌چك صورتده اولكز، مقصودلركزی قاتيغلق وقورقتو ايله دكل بلكه محبت ايله حاصل ايتدره‌چك بر درجه‌ده اولورغه غيرت ايدكز. خلقلره محبتلی اولمقكز سببندن هيچ بر كمالتكز ضائع اولماز .

١١٨ — خلقلره كوركام كمان ايله‌كز، يخشی اشلرنی سويله‌كز، يمان اشلرنی ياشركز، اما اولكلرنی ايسه ايزكولكدن باشقه شیء ايله ذكر ايتمه‌كز. آدميلر ايله معامله‌كز شويله اولسونكه، دنياده طورديغكزده سزلری سوسنلر، وفات ايتدككزده يوقسونسونلر وقايغوروب آغلاسونلر.

١١٩ — خلقلره ياردم ويرمك، يالكز ضرورت وقتلرينه‌گنه مخصوص اولوب، باشقه وقتده هيچ كيم هيچ كيم اوستينه صالنوب طورمقی، نه عقلا ونه شرعا درست دكلدر. بناء عليه آدميلر اوستينه صالنمه‌كز، آنلرك ماللرينه طمع يورتمه‌كز، بلكه اوز رزقلركزی اوزكز ازله‌كز، اوزكز ايچون اوزكز يوركز .

Из фондов Российской национальной библиотеки

ایدیله حکم ایتمازدن مقدم شبهه‌کزی عقل اهللرینه عرض ایدکز، آنلرك فکرلرنی آلکز، احتمال‌که اوزفکرکز یاکلش اولور.

١٤

معامله ادبلری

١١٢ — معامله‌لرده ادب واحتیاط اوزرنده اولمق، خلقك رضالقینه سبب اولدیغی حالده، هیچ بر پاره صرفنه‌ده احتیاج اولمیه‌چقدر. معامله، اکرده ادب اوزرنده اولور ایسه، الك مشکل مقصودلر حاصل اولور، بیکلی ایشکلر آچلنور، یومشاق سوزلر کوکللری راحتلندرر، اخلاص سوز الوغ هدیه‌لردن آرتق شادلق کتورر، آچق یوز رفاتلاوسزلق، دوستلق ومحبته دلیل اولور. شونك ایچون استرکیم اولسه‌کز اولکز، ادم اوغللری ایله ادب اوزرنده معامله ایدکز. یومشاق وملایم سوزلی، اخلاص ایله اولکز.

١١٣ — کوکلسز یاکه آچولی وقتکزده خلق ایله سویله‌شمای، بلکه آچو قزووی سورلکانگه قدر صبر ایدکز، آدمیلرك کمچیلکلرنی عفو ایله‌کز، هر اشده فکرلی واعتبارلی اولکز، بو ایسه تربیه‌لی اولمق علامتیدر.

١١٤ — آدمیلرکه قاتشمای بر چیتده طورمه‌کز، ویاکه کیم اوچرادی ایسه اکا قاتشوب دوستلق اظهار ایتمه‌کز، بلکه هر اشده عدالت اوزرنده حرفکرلی، راست‌سوزلی، بهادر، ایچ وطشکز بر روشلی اولکز.

١١٥ — کشیلرك اوصال معامله‌لرینه قارشو یخشیلق ایدکز،

Из фондов Российской национальной библиотеки

١٢٣ — برکه بیولمقدن مقصود ایسه ، بر کیمسه اشلرکه ممکن دکل اشلرنی اشله‌مك طوغروسنده یاردم ایدشمك ، ولازم کیکاشلری ویرشمك ، ملت ووطن خدمتلرنی اورتاقلاشمق،در. اوشبونك ایچون بویله ساعتلرده ، یاردم ویرمکی وبویله اشلره قاتشمغی جانکزه منت بیلورکز، آدم اوغلی بریالـکزی آز اولدیغی حالده قارنداش ودوستلری ایله کوبدر. اکرده بویله ساعتلرده ، جماعته خدمتکز اولماز ایسه، وارلغکزه نسبتله یوقلغکز دخی آرتقدر.

١٢٤ — شریعت بیورغان الوشلری ، دین وملت فائده سی ایچون صرف ایدن ذاتلر، کویاآخرتده آلمق شرطیله جناب اللهه بورچ ویرمش کبی اولورلر. شونی حساب ایده‌رك سزلر هم اکرده مالکزده بویله چقاچق کیسا کلر اولور ایسه دین وملتی تقویه ایده‌جك یرلره صرف ایله‌کز، دنیاده شکر و رحمت ایشدرسز، وآخرتده بورچکزی تمام بلـکه آرتغی ایله قایتاروب آلورسز.

١٢٥ — مسلمان کیمسه‌نك دیلندن، النددن، مسلمانلر سلامت طوررلر، دینلمش مبارك سوز خاطرلرده‌در، شونك ایچون دیلـکز، قولـکز وجمله فعلکز ایله مسلمانلری رنجتمه‌کز، یوله چقمازدن الك یولداش تابکز، یورت آلمازدن مقدم کورشی آلکز، کشی کولدره‌جك سوزی سویلمه‌کز، قول آستوکزده اولانلرك خلق وفعللرنی صاقله‌کز.

١٦

برنچی اوگوت

١٢٦ — اعضالرکزی کناهلردن صاقلاب، الله تعالی حضرتینه

Из фондов Российской национальной библиотеки

۱۲۰ — عهدلرکزی صاقلاکز، وعده‌لرکزی یرینه کتورکز، دوستلرکزه راست اولـکز؛ خلقلرك قایغو وشادلقلرنی اورتاقلاشکز. اوزگزه سومادککز شیلری آنلره هم سومه‌کز، اکرده معامله‌کز بونیکزه بناء ایدلنور اولسه، آره‌ده الفت محکم اولور، دوستلق تارالور.

۱۲۱ — خلق فائده‌سی، وحق یرلره یاردم یولنده کچن وقتلری، ضائع وقت دیه حساب ایتمه‌کز. چونکه باشقه‌لری سومك وآنلره یاردم ویرمك، وآنلرك یتشمکان یرلرنی یتشدرمك؛ بیوکلك وآدمچیلك علامتیدر.

۱۵

جمعیت ادبلری

۱۲۲ — بدنکزده اولان اعضالر، بر برینه محتاج اوله‌رق، وجمله اعضالر برلکده سلامت اولدقلری حالده، کامل بر انسان اولدیغی کبی، بودنیاده طوردقلری مدتده، حتی جنده کردکلرنده هم جمله آدم اوغللری؛ ترکلك ایتمك طوغروسنده بربرینه محتاج اولمقده‌لردر. انسانلرك برکه بیولمقلرنده، حاجتلری تابلنور وحقلری ده ادا اولنور، نسللری سلامت قالور. وبویله برکه بیولمقده ادب، شرطلر، قاعده وقانونلر اولوب، بونلری رعایه ایلمك لازمکلور. اوشبونك ایچون بر برکزه هر وقت حرمت ایله‌کز، معامله‌لرکزده انصافلی اولـکز، بیولمق قاعده‌لرنی یرینه کتورکز، اوز فائده‌کز ایچون باشقه‌لره جبر ایتمه‌کز، اشلرکزده ثباتلی اولـکز.

بوزوق شیلر یازدرمازغه طرشکز، کیچه وکوندز سزك ایزکو عمللرکزی آزایتمقده‌در؛ سز ایسه کیچه وکوندزی ایزکو عمللرکز ایله آزایتوکز. مبارك شریعتمزه خلاف اولماز شرطیله استر کیمه اولسون اطاعت ایدکز. بوزوق فعللر ایله دنیا طولدیغندن، سزلر کوزل خلقلر ایله شرف کسب ایدکز.

۱۷

ایکنچی اوگوت

۱۲۷ — کوزمزه بویله زینتلی کورلن دنیا، خیانت، آلدامق، جبر وظلم ایلمك کبی فنا نرسه‌لره دلالت ایتمکده اولدیغندن، آخرده بر کون الله تعالی حضرتینه واره چقمز وهر بر یخشی ویمان اشلر حقنده جواب وحساب ویره چکمزنی اونوتمه‌کز. آخرتده مسخره‌لکه دوشره‌چك، دوست ودشمن آره سنده یوز قزارته‌چق شیلری اشلمه‌کز، کوزل خلقلری عادت ایدکز، طوغری یولدن بر قارش اولسون آیرلمه‌کز. دنیا اعتبارنچه اوزکزدن توبانلره، دین جهتنچه اوزکزدن بیوکلره باقکز دنیا وآخرتده مسعود اولورسز. ایزگولك اورلقلری ساچکز سعادت ایکنلری اوررسز. کوزل خلقلی کیمسه‌لره یولداش اولکز دوشکن وقتلرکزده کوتاررلر ومظلوم اولدیغکزده یاردم ویررلر. بوزوق خلقلیلردن یراق اولکز، چونکه آنلردن خیر کورمازسز، درجه‌کزدن توشررلر، امانتلرکزه خیانت ایدرلر، سرلرکزی فاش ایلرلر. کناهلرکز ایچون اوکنوکز، جناب الله‌ه قصورلق ایله اولسه‌ده عبادت ایله‌کز، پیغمبرینه تعظیم اوزرنك دعاء ایدکز. بلالره صبر صورمقدن مقدم الله تعالی حضرتندن بلالردن عافیت صورکز، صبر

Из фондов Российской национальной библиотеки

تقوالق ایدکز، فرمانلرنی یرینه کتورکز، قایغو کلدکده صبر ایدکز، خلقلره انصاف ایدکز، وآنلردن انصاف کوتمه‌کز، وهیچ برمسلمانی وهیچ برآدم اوغلنی دشمن طوتمه‌کز. الله تعالی ویرمش رزق ومرتبه‌لره قناعت ایله‌کز، خلقلرك حرمتلرنی آیاق آستینه صالمه‌کز، الـکزده اولان بایلغی تدبیر ایله طوتکز. اوزکزه کرك دکل شیلری تفتیش ایدوب یورمه‌کز. آدم اوغللری اوچرادیغنده سلام ویرکز. حاللرنی صورکز، وعده‌کزده طورکز، تواضعلی اولـکز. کوچکز یتدکی قدر هرکیمه یاردم ویرکز، خیر اهللرنی دوست کورکز، اوصال کیمسه‌لره مداره ایله‌کز. اوزکز محتاج اولان شیلری اوکرونکز، علم طوغروسنده عارلنمه‌کز. خلقلری رنجتمه‌کز. کوب فکرله‌کز. وآز سویله‌کز. نادانلره وخیانتلی عقلایلره سرلرکزی چیشمه‌کز، کیکاش ایلمه‌کز، اوز بیلدککزه تایانمه‌کز، یواشلرك مکرلرندن، چایا واوتکن کیمسه‌لرك ضررلرندن امین اولمه‌کز. عالملرکه ایارکز، ادب اهللریله قرنداش اولـکز، مروت اهللرندن کوچرکیچ آلـکز، بوزوق آدملره قاتشمه‌کز، طشکزی پاك وکوکلـکزی صاف یورتکز. دین ودنیا بورچلرکزی وعده‌سنده تابشرکز، خلقلر ایـله الفتلی اولـکز. یاقین قرنداشلرکزه بارکز، حاللرنی بیلوکز، خلقلرك اشانوب طوردقلری خصوصده، گمانلرینه قارشی کلمه‌کز، الـکزدن کلن خدمتی هیچ کیم ایچون قزغانمه‌کز. هرکون باشکزی یصدیغه قویدیغکزده، کون بوینچه نه کبی اشلر ایتدککزنی حساب ایله‌کز، ایزکی اشلرکز اولسه الله تعالی‌که شکر ایدکز، اوصـال اشلرکز اولسه اوکنوکز توبه ایله‌کز، وایرته‌یه اشلیه‌چك اشلرکز حقنده پلان قورکز. « ایرته ایچون ایشاك قایغورور » دیمه‌کز. مظلوملر دعاسندن صاقلانکز، لذتلری بوزمقده اولان اولمی اونودوب یبارمه‌کز، کونلر، عمللرنی کوسترمکده اولان دفترلردر، بو دفترلره

Из фондов Российской национальной библиотеки

صوی توکلور. فکرکزه حیران اولمه‌کز، آداشورسز. خلقلره تکبرلك ایتمه‌کز خوار اولورسز. اشلرکزده عقل اهللرینه کیکاش ایله‌کز اوکنمازسز. عالملر مجلسینه مداومت ایدکز وقارلی اولورسز. احمقلر مجلسینه کرمه‌کز آنلرك بری صانالورسز آز سویله‌کز آز یاکلشورسز. یالان سویله‌مك ایله اسم چقارمه‌کز جمله خلقك کوزندن توشرسز. شهوت اسیری اولمه‌کز مسخره لکه قالورسز. هر کیمك درجه‌سنی بیلوکز حیوانلر درجه‌سندن چقوب انسانلر درجه‌سینه آیاق باصارسز. الله تعالی‌دن باشقه هیچ کیمدن طمع ایتمه‌کز. اوز کناهکزدن باشقه هیچ شیدن قورقمه‌کز. بیلمادککز شیلری «بلمیورم» دیمکدن اویالمه‌کز بیلورکه تیوشلی علملری اوکره‌نمکدن عارلنمه‌کز. اوزکز ایچون سودککز شیلری باشقه‌لر ایچون هم سوکز، اوزکز ایچون استمه‌دککز شیلری باشقه‌لر ایچون هم استمه‌کز، حر اولان نفسکزنی بنده‌لره بنده ایلمه‌کز. آزغون بای اولمقدن عفیف وهنرچان فقیر اولمقی آرتق کورکز. الله تعالی حضرتینه تقوالق ایله‌کز، امرلرینی یرینه کتورکز. کوکلکزی وعظ ایله نورلاندرکز، نفسکز سیمرسه اولمی ایسکه کتورکز. کچن قوملر اوستینه کلن شیلری فکرلب عبرتله‌نکز. دنیاکز ایچون آخرتکزی صاتمه‌کز. بیلمادککز شیلر حقنده بیلوچی اولوب سویلشمه‌کز. اوزکزه سویله‌نمکان سوزلره جواب ویررکه کوچلنمه‌کز. آخری بوزوققغه واررر دیه کمان ایتدککز یوللره کرمه‌کز. الله تعالی رضاسی امید ایدلکان اورنده خلق شلته‌سندن قورقمه‌کز. خیر اهللرینه یاقین اولکز. آنلردن صانالورسز. اوصاللردن یراق طورکز. حقکز اولمیان یرلره کوز یبارمه‌کز. حرام آش آغودر. اوز رزقلرکزی اوزکز کسب ایدکز، کشیلرکه اشانوب یاتمه‌کز، بوشی ایسه یالکز قبرده اولانلره یاراشور بر حالدر.

ویرمیه قدرتی اولان الله تعالانك عافیت ویره‌یه‌ده قدرتی واردر. عافیت قدر قیمتلی ولذتلی شیء هیچ یوقدر. بونی ایسه سلامت وقتکزده بیلوکز. یتیم حقلرینه قول صوزمه‌کز، کورشیلر ایله یخشی کون کچرکز. نمازلرکزی قویمه‌کز، ممکن اولدیغنچه مسجده وارکز. بربرکزك حالنی بیلشوب طورکز، ایزکولك ایله بیورکز. اوصاللقدن بربرکزی منع ایدکز. عقلسزلر ایله دوست اولمه‌کز، یخشی مؤمن اولمق استرایسه‌کز الله تعالی یولینه انفاق ایله‌کز. بازارلرده ضرورتسز ییولشوب سویله‌شوب اوطوره‌کز، خلق جمعه نمازینه واردیغینچه سزلر سفرکه چقوب کیتمه‌کز. یوق بار نرسه ایچون آچولنمه‌کز، انسانلرك فضیلت وسعادتلرینه هیچ وقتده حسد ایتمه‌کز، حسد اینمك یالکز وجدانی راحتسز ایدوب طورمق اولوب، باشقه بر فائده‌سی یوقدر. اولوم کلمکندن غافل طوره‌کز، هر وقت وهر ساعتده ایسه اولوم کلمك ممکندر، الله تعالی‌که یاقین ایده‌چك شیلرك آخرتده اوتدن یراق ایندکنی؛ اوتغه یاقین ایدن شیلرك الله تعالی‌دن یراق ایده‌چکنی، هر وقت کوکلکزده طوتکز.

١٨

اوچونچی اوکوت

١٢٨ — باشقه‌لرك عیبلرنی کوردککز وقت، اوز عیبلرکزی خاطرکزه کتورکز، اوز عیبلرنی کورن کیمسه باشقه‌لر عیبی ایله شغللنماز. هیچ کیم ایچون چوقرقازمه‌کز، اوزکز توشارسز. حقلق ایله کوراشه‌کز یقلورسز. مسلمانك یوز صونی توکمه‌کز اوز یوزکزك

اولسکز آنك تیکدشی اولورسز، استرکیمه محتاج اولسکز آنك اسیری اولورسز، استرکیمه احسان ایدکز، آنك امیری اولورسز. صناعتلردن الك هیچ کیم حقنده یخشیلق ایله کواهلق ویرمه‌کز. حالنی بیلمادککز مدتده هیچ کیمنك خبرنی درست دیه دعوا ایتمه‌کز. ایشلرنی یخشی آکلامادیغکز ذاتلرك طشلرندن کورمکله حکم ایلمه‌کز. دوست اختیار ایدرکه حاجتکز اولدیغنده، یاردم ایدوچی، راست سویله‌وچی، ایزکولککزنی کوروچی یمانلقکزنی دفن ایدوچی، قایغو وشادلقلرکزنی اورتاقلاوچی، اولان کیمسه‌لری اختیار ایدکز بویله اولماز ایسه آنلرك دوستلقندن فائده چقماز. مال ودولتکز ایله خلقلری رضالندره آلماز ایسه‌کزده خلقکز ایله رضالندرکز. یخشی کیمسه‌نك آچ، واوصال کیمسه‌نك طوق وقتلرندن صاقلانکز. بوزوق خلقلی کیمسه‌لره یار اولمه‌کز، اوزکز هیچ سیزمادککز حالده آنلرك خلقلرنی آلمش اولورسز. بر کیمسه‌نك آیاقی تایمقندن شادلنمه‌کز، بلکه بویله حال اوزکزه هم کلور. ادبسز کیمسه ایله یارشمه‌کز، ایسرك ایله سویلشمه‌کز. دینکز طوغروسنده الله تعالی حضرتنی رضا ایده‌چك یول ایله، ودنیاکز طوغروسنده ترکلککزنی توزته‌چك روش ایله یورکز. هیچ بر نرسه ایچون اوکنمادککز حالده دنیادن آیرلکز، راحتلك ایسه بونده در.

٢٠

بشنجی اوکوت

١٣٩ — بر کشی ایچون ایکنچی بر کشی ایله بوزوشمه‌کز، احتمال آنلر دوستلشورلر، سز ایسه اورتاده دشمن اولوب قالورسز. کوزل اشلری

١٩

دورتنچی اوگوت

١٢٩ — قرآن شریفی اوزکزه امام ایدوب، هر وقت آنڭ ایله عمل ایدکز، هر وقت الله‌تعالی حضرتینه تقوالق ایدکز، حرامنی حرام وحلالنی حلال بیلوکز، دنیا سزی قوار ایسه‌ده سزلر دنیانی قومه‌کز (یعنی دنیاکز ایچون آخرتکزی هلاك ایتمه‌کز، یوقسه درست نیت ایله کسب ایتمك وبایلق تحصیل ایلمك دنیا قومق دکلدر). درست سوزلی اولکز، اولمای قالأن اشلر ایچون اوکنمه‌کز. بر برکز ایله مصلحت ترکلك ایدکز. کچن خلقلر حالندن عبرت آلکز. کله‌چك کونلرکزی فکرله‌کز، کرك حق کرك باطل اولسون هیچ نرسه ایچون آند ایتمه‌کز. جناب اللهك اسمنی شاهد ایلر ایچون حتی بتون دنیانڭ قیمتی یوقدر. اهل اسلامه ضرر کتوره‌چك شیلردن صاقلانکز. اشکاره‌ده اویات اوله‌چق اشلرنی یاشرنده اشلمه‌کز. اینورکه یارامغان سوزلرنی تفتیش ایتمه‌کز. هر ایشتدککز سوزنی سویلمه‌کز. هر بر سوزه قارشو طوروچی اولمه‌کز. اوچ آلورغه کوچکز یتار ایسه‌ده عفو ایله‌کز، آچوکزنی یوتکز. الله تعالی احسان ایلدش نعمتلرنی قدرسز ایلمه‌کز، اثرنی خلقغه هم کوسترکز. شکر ایدوچی‌که انعام وانعام ایدوچی‌که شکر ایدکز. بر یرده نزاع وداوش قالقسه سکوت ایدکز، صوغش اولسه اول یردن باشکزی آلوب بر طرفه کیدکز. حضورکزده کشی غیبتنی سویله‌وچیلردن، باشقه‌لره واروب سزك غیبتکزی سویله‌مکلرندن امین اولمه‌کز. استرکیمدن مستغنی

Из фондов Российской национальной библиотеки

صرف ایدکز. مرتبه والوغلق سومك ایله مبتلا اولمه‌کز فقیر وضعیفلرك اللرندن طوتکز وآنلره یاردم ویرکز. الله تعالی حرام ایلمش اورنلره وقت وآقچه اسراف ایلمه‌کز. اویقولرکزدن اویغانکز، کوزلرکزی یخشی آچوب دنیا نظامنی کورکز. نه کبی فقیرلك ونادانلق ایچنده اولدیغمزی بیلورکز. کوب آتالر واردرکه بالالرینك تربیه‌لری وعلم تحصیل ایتمکلری یولنده هیچ قایغو ایتمادکلری وبایلق صرف ایلمادکلری حالده، ایسرتکچ وفاحشه‌لر ایچون جمله خزینه‌لرنی صرف ایتمکده‌لردر. کوب خاتونلر واردرکه، ایرلری بر قداق ایکمك تابه‌قدن عاجز اولوب یوردکلری حالده، کیاونی کوتمکده اولان قزلر مثالنده کیونوب اوراه‌لرده یورمکده‌لردر. کوب صقاللی صبیلر واردرکه قزلرینه بر حرف کوزل خلق اوکرتمادکلری حالده، شریعت اسلامیه‌نك اك بیوك واك حرمتلی اولان جمعه کونلرنده، یاش یکتلر ونا محرملر ایله اوینار ایچون یبارمکده‌لردر. بو حاللر ایسه کوکل کوزلرینك صوقرایوینه وکوکلرك قاراڭقینه الوغ دلیلدر. هر اشده توبان، فقیر، نادان، آرتده اولمقمزه سبب هیچ کیم دکل اوزمزدر. الله تعالی‌دن احسان ایدلن نعمتلرك کتمه‌سینه باش سبب بنده‌لر اوزلری اولور. شونك ایچون بو حاللردن عبرت آلکز، کندی حمایتکزده اولان اهل وعائله‌کزی اسلام تربیه‌سی ایله تربیه ایدکز. اوزکز هم خلق، فکر، اعتقاد، عمل، تقوالق طوغروسنده آنلره کوچرکچ اولکز. تقوالق ایتوچیلره الله تعالی یاردمچی، حق یولنی ازله‌وچیلره الله تعالی هدایت ویروچی، در. بونی ایسه کون کبی اشکاره بیلورکز.

Из фондов Российской национальной библиотеки

کوروب طورمقده اولان کوزلر، ویازوب طورمقلك اولان قلملر واردر،
شونك ایچون ایزکولك اشلرکزی خلقلرغه فاش ایدرکه آشقمه‌کز.
عقلینه‌کوره دیلی قوتلی کیمسه ایله دوست اولمه‌کز. دین طوغروسندن
باشقه قایغولرنی قایغودن صانامه‌کز. عقلکزدن باشقه درست نصیحت
ویروچینی ازلمه‌کز. نادانلغکزدن باشقه دشمندن قورقمه‌کز. طول
املکزدن آرتق بالانچی، اجلکزدن آرتق وعده طوروچی یوقدر.
اوز فکرینه حیران اولان کیمسه‌لره عقل ویرمه‌کز. الله‌تعالی‌نك فرض
ایلمش شیلرنی بنکل صانامای وقتنك اوستکزدن توشرکز، حرام
ایله شلرنی اشله‌مك دکل، حتی اشلرکه قصدده ایتمه‌کز، بو ایکی
آره‌ده اولان اشلرنی کوب تیکشروب یورمه‌کز، نیتکز بوزوق اولیغنك
کرشمه‌کز، نیتکز بوزوق اولماز ایسه اقدام ایله‌کز. علم نورنی کناه
ایله سوندرمه‌کز. تقوی‌لقدن کوزل کیوم ازله‌مه‌کز. ادبسز طبیعت
کوزل اولماز، طرشمای طوروب علم تابلماز، بونی ایسه بیلوکز.
بر کون فائده اولسه، ایکنچی کون ضرر اولور، آدم اوغلی اوشبو
کونلرنی نوبت اوزرنك کچرر، لکن هر ایکیسنی‌ده اجل سفری
دیه بیلوب اوزینه کوره حاضرلنه‌کز.

٢١

آلتنچی اوکوت

١٣١ — الله تعالی حضرتینك قرآن شریفینه بارکز برلکده
یابشکزده اصلا آیرلمه‌کز. آره‌کزده اولان دشمنلق وخلافلقلرنی چقارکزده
دوست اولکز. شرع شریف وملت یاردمی ایچون جمله همتکزنی

Из фондов Российской национальной библиотеки

مسلمان قارنداشلرکز اوچرادیغنده سلام ویرکز. چاقرر اولسەلر جواب ویرکز. خستەلنور اولسەلر حاللرنی صورکز، وفات اولدقلرنده جنازەلرینه حاضر اولـکز. ایزکولـکی یراق، اوصاللغی یاقین یورمکده اولان ذاتلردن صاقلەنکز. بر قومك حرمتلیسی کلور ایسه حرمت ایلەکز، بوکون عملنی ایرتەکه کچکدرمەکز.

٢٣

سکزنچی اوگوت

١٣٣ — آدم اوغللرینه، جناب الله حضرتندن بیوك هدیه وباشقه حیوانلردن آیره چق صفت اولان «عقل» نی الوغ بر نعمت دیه بیلوکز، هم صاف وکامل آسراتی طوغروسنده اعتبارلی اولکز. بویله بیوك نعمتنی وبویله شریف اولان اللهتعالی هدیەسنی صاقلاب طوتمق آدم اوغلی ایچون الك برنچی بورچ ایدکندن خبردار اولـکز. حال بویله ایکن دنیاده بعض کیمسەلر اولورکه بو عزیز نعمتنی ایسرتکچ ایچون ویران ایلمکدەلردر. اکرده عقل، بازارلرده آلتون برابرینه صاتلنور اولسه ایدی، آدم اوغللری صوك نرسەلرنی صاتوب، عقل آلمق ایچون یوکرشورلر ایدی. حالبوکه بویله کیمسەلر، آقچەلری ایله دیوانەلق صاتوب آلمقدەلردر. فرض ایتدك ایسرتکچ ایچمك شریعت قارامقنده حرام اولماسون، آخرتده آنك برابرینه جزاده اولماسون، دنیاده مسخره اولمغه وخستەلککه دوشمەکەده سبب اولماسون، آنك یمان اش ایدکنی اثبات ایتمك ایچون اوشبو عقل نورنی سوندرمگیده تمام یتەچکدر. وحالبوکه ایسرتکچ ایچمك اسلام شریعتمزده برنچی مرتبه طیولمش نرسه اولوب، آخرتده

Из фондов российской национальной библиотеки

۲۲

يدنچى اوگوت

۱۳۲ — آدميلرك عيبلرنى ازلەب يورمەگز. بربركزى كونچيلمەكز، كينە قومەكز، بلكه برطوغمه كبى دوست اولڭز. ممكن اولديغنده كشيدن نرسه صورمەكز (تلنچيلك ايتمەكز). دين طوغروسنده نزاعلاشمەكز، اما زنهار يوق بار نرسەلر ايچون بربركزى اكفار ايلمەكز. نه قدر گناهكار بنده اولسەده، حقنده كفر ايله شهادت ويرمك جناب رسول صلى الله عليه وسلم طرفندن نهى ايدلمشدر. ضرورت اولماديغنده صول الڭز ايله آشامەكز. صوروب يوروچيلرى محروم ايتماى آز اولسەده ويروب يبارڭز. كورشيلركزك حرمتنى صاقلەكز. ايشتكان علم ويخشى سوزلرنى دفتركزه قيد ايته طورغان اولڭز. كرگلى دگل شيلرنى سويلەمكدن دليڭزنى صاف طوتڭز. قوناقلركزى حالڭز قدر حرمت ايلەكز. طاعون [١] هم وباء اولان يرلره وارمەكز، اولديغى يرلردن قاچوب چقمەكز، غيبت سويلمەكز، بهتان وافترا ايتمەكز، ايسرتكچ ايچمەكز. العياذ بالله زنا ايلمەكز. اويقو وقتنده ايشكلرنى، ترزەلرنى بيكلەكز، صاوت صبالرك اوستلرنى يابڭز [٢] شملرى سوندرڭز.

---

[١] طاعون وبالرنى حديثلر جنلر سببندن ديدكلرى بوكونكى حكيملرك ميقروب ديدكلرينه خلاف دكلدر. زيرا ميقروبلرده جن‌در.

[٢] بوكبى شيلرك سببى ايسه، اوستلرى آچق اولان صاوتلره ضررلى ميقروبلر كوب دوشمەسندن احتياط ايتمكدر.

٢٤

طقوزنچی اوگوت

١٣٤ — بر برکزه کونچیلك ایتمه‌کز، آچولانشمه‌کز، سوز اولچاشمه‌کز، بر برکزدن کیسلوب طورمه‌کز. آچو وقتنده اوز اوزکزنی طوته بیلوکز. ظلم ایته‌کدن، ریا وسارانلق ایتمکدن صاقله‌نکز. یالان، غیبت، بهتان، افترا‌ٔ سویلمه‌کز. سوز یورتمه‌کز، وعده‌کزه خلاف ایلمه‌کز. امانتکه خیانت ایتمه‌کز، مؤمن قارنداشلرکزنی خصوصا اولکلرنی سوکمه‌کز، لعنت قیلمه‌کز، اکفار ایلمه‌کز، یمان گمان ایدوچی اولمه‌کز. کشی کولدرر ایچون سوز سویلمه‌کز. بیلشلرکز وبیلش دکللرکزك جمله‌سینه سلام ویرکز. محرم قارنداشلرکزدن کیسلوب طورمه‌کز، فقیرلره انعام ایدکز. خلقلر اویقوده ایکن سزلر بعض وقت اولسه‌ده نماز اوقوکز. اوزکز، آتا وآنالر، ابی وبابالرکز، طوغمه‌لرکز، ارلرکز وخاتونلرکز، قیامت کوننه قدر کله‌چك نسل وذریه‌لرکزك ایمان ایله دنیادن کچمکلری حقنده دعاء ایله‌کز. قبول اولسه اولمازسه‌ده دعاء ایتمك الله تعالی حضرتینه یالوارمق عبادتدر، شونك ایچون بو اشکه دوام ایله‌کز، خصوصا کوکل دوشکن وقتلرنی غنیمت بیلوکز. لکن اوزکز ایله جناب الله آره‌سینه هیچ برکیمسه‌نی واسطه قویمه‌کز، هر حاجتکزنی طوغری اوز دیلکز ایله هم اخلاص کوکلکز ایله صورکز. اخلاص صررلمش دعالر بوگون اولمازسه‌ده بر کون قبول اولنور، بو نی ایسه شبهه‌سز طوغری بیلوکز.

Из фондов Российской Национальной библиотеки

اولەچق جزالری‌دە آدم اوغلی طاقت کتورەچك درجەدە دگلدر. دنیادە دەاك بیوك مسخرەلکلرە، ودوا سز اولان خستەلکلرە سبب اولەچق آغو وزهردر. اسلام قاشندە ایسرتکچ «ام الخبائث» یعنی کل یاوزلق واوصاالمقارك آناسی دیمکلە تعبیر ایدلنور. واقعاایسرتکچ ایچمکدە اولان ذات، دنیادە اولان بوزوقلغك هیچ برنی اشلەمکدن تارتلماز. ایسرتکچ ایچمك سببلی آدم اوغلی، عفت، وقار، حلم، نزاهت، امانت، نظافت. سر صاقلامق، اقتصاد، تدبیر، عائلە تربیە ایتمك، کبی کورکام خلقلردن تمام محروم قالور، بایلق ووقت کبی قیمتلی خزینەلرنی‌دە ضائع ایلر. وبو بوزوق خلقنی، آرقەسندن کلمش ویاکە کلەچك اولان معصوم وکناهسز صبی بالالرینە قدر میراث قالدروب کیدر. طبیبلر خبرینە کورە، چاخوتقە، باش، یورك، معدە، خستەلکلری کوب وقتدە ایسرتکچ ایچمك سببلی پیدا اولور، وبالا هم نسللرە یادکار اولەرق قالور. هیچ برکوزل تربیە ویرمادکی حالدە، معصوم اولان بالاسینە چاخوتقە یاکە باشقە برخستەلك؛ یاکە یالکز ایسرتکچ ایچمك بوزوق عادتنی میراث ایدوب قالدرمەسی نە قدر قزغانچ وکوکللرە جراحتلی اثر ویرەچك برحالدر. اوشبونك ایچون بو زهر وبو آغودن اك اللك اوزکزی وصوکرە عائلەکزی، حتی کە جملە قارنداش وقبیلە، دوست هم ایشلرکزی صاقلامق حقندە جملە اجتهادکزنی صرف ایدکز، طرشکز. بوایسە اك کرکلی واك فائدەلی برصوغش اولور. بوصوغشدە غالب اولان کس منگولك برکوزل اسم آلور. صوکرە هم بوکوزل اسم مدح ایدلمك اوزرندە قالور. اك یاقین بردوستکز قضا ایلە صوغە باتوب اولدکنی ایشتدکزدە تأسف ایدکز، لکن: «شکرلر اولسون ایسرتکچ ایچمادی، یالکز صودە غرق اولدی، اکردە ایسرتکچ ایلە مبتلا اولە ایدی، نە چارە اولەچق ایدی!» دیە جناب اللهە حمد وثنالر ایدکز.

یورشلمز، لـکن کورشی اولشه‌کز. کچکنه حسرتلری زور کورمه‌کز. بیلمادککز شیلری «بیلمیورم» دیمکدن هیچ کیرو طورما کز. یالان شهادت ویرمه‌کز، حقکز یوق نرسه‌لرنی دعوا ایدب آلمه‌کز. الله تعالانك نعمتلرینه شکر، وبعض وقت ویرمش بلالرینه‌ده صبر ایدکز. جناب الهك رحمتی، صبر ایدوچیلره ایدکنی اونوتمه‌کز.

٢٦

اونبرنچی اوگوت

١٣٦ — گناه اونودلماز، ایزکولك یرده قالماز. کله‌چك کونك اولم بار، صوکره مهابت صورتده حساب اوانه‌چق. بو کونده کوب یوزلر آق، وکوب یوزلرده العیاذ بالله قاره اوله‌چق!.. هر کیم دنیاده ایلمش عملینك جزاسنی آخرتده کورر، وهر کیم نه ساچار ایسه شونی اورر. اولم تامرلری کیسلمازدن الك بو کون ایچون حاضرلنه‌کز، ایزکولك ایدرکه‌ده آشغوکز. شهوتکزه مبتلا اولوب دینکزی بوزما کز، یوق بار شبهه‌لر ایله کوزل اعتقادکزدن آزمه‌کز. خیر عمللر ایچون سعی ایله‌کز هیچ اولمازسه اوصاللق آردندن یورمه‌کز. سلامتلك ایله طنچلق بیك بیوك نعمتلردر، قدرنی بیلوکز. عمر، فائده‌سز یرلره صرف ایده‌چك درجه‌ده اوزون دکلدر، دنیا مالی جناب الله رضا دکل اورنلره توگارلك مرتبه‌ده کوب‌ده دکلدر. ایزکولك ایدوچیلردن‌ده بو دنیا کچر یمانلق ایدوچیلردن‌ده!. لـکن دیشلرك بر برینه صوغلنه‌چق، وتزلر دردر قالتراب طوراچق کونلر آلدادر. بو کونده نسلدن، قبیله‌دن، کوزللك وباشقه‌لردن صورلمای، لکن

۲۵

اونټچی اوگوت

۱۳۵ — اوز اوزنی بیلوچی وکله‌چك کونی ایچون عمل ایدوچی کیمسه زیرا کدر. دیندن الك مقدم یوغالنه‌چق نرسه امانت والك صوك ضائع اولنه‌چق شیءده نمازدر، نماز ضائع اولدیغی کورلور اولسه انا لله وانا الیه راجعون اوقونمق وقتی کلمش اولور. منافقلرده دینك اعتبارلی اولمق هم‌ده کورکام خلقلی اولمق هیچ کورلماز. دنیا رسوایلغی آخرت رسوایلغندن البته ینکلدر. زنا ایدن کیمسه فقیر اولور، محرم قارنداشلرینه صله ایدن کیمسه‌نك عمری برکاتلی اولور. الله تعالی‌دن قورقمق حکمتك نیکزیدر. بالالرینه مال‌یوب‌ده الله تعالی‌حضورینه فقیر واران کیمسه بختسزدر. اوصاللقدن قایغورمق، یخشیلق ایچون سونمك مؤمنلك علامتیدر. رزقلرنی طوپراق آستوندن ازله‌کز (صبان سوروب آشلق ساچکز، اورال تاولرینه واروب تیمر وآلتون هم‌اصل تاشلر قازکز، بونی قازی بیلور ایچون مخصوص مکتبلرینه کروب اوقوکز). الله تعالی ویرکان دولتنی بالالرکز وعائله‌کزی تربیه ایتمکدن قزغانمه‌کز. طوتاشدن سلامت اولوب طورمق خسته‌الکدر. یوره‌کسز سودا کر محروم اولور. اولم، اوزندن الك حالکه‌کوره آور اولسه‌ده، اوزندن صوك حالکه‌کوره ینکلدر. خلقلرنی یمانلارغه نیت ایندرکزده اوز حالکزنی اصلاح ایله‌کز. فرضلردن مقدم نفللر ایله مشغول اولمه‌کز. سرکزنی صاقلادقکز مدتده اختیارکز الکزده‌در. بربرکز ایله دوست اولکز،

يالكز يخشيلقلرن حساب آلنور. دنيا كزده بولمغان مقصودلركز ايچون اوكنمه‌كز، اولدقلری ايچرنده، اوز اوزكزنی بيلماز درجه‌ده شادلنمه‌كز. توبه‌نی كچكدرمه‌كز، اولمنی‌ده كويا باشقه‌لره‌غنه كله‌چك ديه كمان ايلمه‌كز. باشقه‌لرك عيبلرنی تيكشره‌زدن الك اوز عيبلركزنی تيكشركز. حلال كسب ايله تابه‌ش مالكزنی‌ده تيوشلی اورنلرينه صرف ايله‌كز. دين اهللرينه كوكلی دوشكن كيسه‌لره مرحمتلی اولكز. علم وعفتی اولانلره قاتشكز. علمكز ايله عمل ايدكز، عملكزده ريالی اولمه‌كز. اولكلرنی يوقكز، اوزكزه هم شويله بر كون كله‌چكنی كوز اوكنده طوتكز. قبرلكلره واركز، دنيادن اش ومشقتلری بتوب، كله‌چك كونلری كوتوب ياتمقده اولان بو بنده‌لرك حاللرنی تيران فكر ايله‌كز. كوكل يومشايه‌چق وعبرت آلنه‌چق ير اولكلر وآنلرك مقام مباركلری اولان قبرلكلردر. الله تعالی حضرتی بو كونلرده جمله‌مزه رحمت ايليه.

(صوك)

شعر

فلو كنا اذا متنا تركنا   لكان الموة راحة كل حیّ

ولكنا اذا متنا بعثنا   ونُسأل بعده عن كل شیء

مؤلفك اثری اولەرق علم اخلاقدن اوشبو جزئلر
نشر اولندی :

١) تربیەلی بالا . . . . (٥) تین
٢) — آداب تعلیم . . . . (٢٠) تین
٣) تربیەلی آنا نسخەسی قالمادی . . . . .
٤) تربیەلی خاتون . . . . (٨) تین
٥) شاکردلك آدابی . . . . . . (١٠) تین
٦) عائلە . . . . (٢٠) تین
٧) نصیحت برنچی . . . . (١٥) تین
٨) نصیحت ایکنچی . . . . . . (١٥) تین
٩) نصیحت اوچونچی (اوشبو کتاب) . . (١٥) تین

Из фондов Российской национальной библиотеки

Из фондов Российской национальной библиотеки

Татар.
3 - 3703
Из фондов Российской национальной библиотеки